

مولوی، دیوان شمس، غزل شماره ۱۶۲۸

دیده از خلق بیستم، چو جمالش دیدم
مستِ بخشایشِ او گشتم و جان بخشیدم

جهتِ مَهرِ سلیمان همه تن موم شدم
وز پی نور شدن موم مرا مالیدم

رای^(۱) او دیدم و رایِ کژ خود افکندم
نایِ او گشتم و هم بر لبِ او نالیدم

او به دستِ من و کورانه به دستش جُستم
من به دستِ وی و از بی خبران پرسیدم

ساده دل بودم و یا مست و یا دیوانه
ترس ترسان ز رَز^(۲) خویش همی دزدیدم

از ره رخنه^(۳) چو دزدان به رَز خود رفتم
همچو دزدان، سَمَن^(۴) از گلشنِ خود می چیدم

بس کن و رازِ مرا بر سرِ انگشت مپیچ^(۵)
که من از پنجه پیچ^(۶) تو بسی پیچیدم

شمسِ تبریز که نورِ مه و اختر هم ازوست
گر چه زارم ز غمش، همچو هلالِ عیدم

مولوی، دیوان شمس، غزل شماره ۲۹۳۴

خُصرت چرا نخوانم، کآبِ حیاتِ خوردی؟

فاروق^(۷) چون نباشی، چون از فراق رستی؟
صدیق^(۸) چون نباشی، چون یارِ غار گشتی؟

از رستخیزی ایمن، چون رستخیزِ نقدی
هم از حسابِ رستی، چون بی‌شمار گشتی

مولوی، مثنوی، دفتر ششم، بیت ۷۵۶

پس قیامت شو قیامت را ببین
دیدن هر چیز را شرط است این

مولوی، دیوان شمس، غزل شماره ۵۸۴

یکی گولی^(۱) همی خواهم که در دلبر نظر دارد
نمی‌خواهم هنرمندی که دیده در هنر دارد

دلی همچون صدف خواهم که در جان گیرد آن گوهر
دلِ سنگین^(۲) نمی‌خواهم که پندارد گهر دارد

ز خودبینی جدا گشته، پر از عشقِ خدا گشته
ز مالش‌های^(۳) غم غافل به مالنده عبّر دارد^(۴)

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۶۹۶

گفت: چون شاهِ کَرَم میدان رود
عینِ هر بی‌آلتی، آلت شود

زآنکه آلت دعوی است و هستی است
کار، در بی‌آلتی و پستی است

گفت: کی بی‌آلتی سودا^(۱) کنم
تا نه من بی‌آلتی پیدا کنم؟

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۶۶۷

چون سفر فرمود ما را زان مقام
تلخ شد ما را از آن تحویل^(۱)، کام

تا که حجّت ها همی گفتیم ما
که به جای ما کی آید ای خدا؟

نورِ این تسبیح و این تهلیل^(۱۵) را
می‌فروشی بهرِ قال و قیل را؟

حکمِ حق گسترد بهرِ ما بساط^(۱۶)
که: بگوئید از طریقِ اینسباط^(۱۷)

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۷۰۰

تو گواهی غیر گفت و گو و رنگ
وا نما، تا رحم آرد شاهِ شنگ^(۱۸)

کین گواهی که ز گفت و رنگ بُد
نزدِ آن قاضی القضاة^(۱۹) آن، جرح^(۲۰) شد

صدق می‌خواهد گواهِ حالِ او
تا بتابد نورِ او بیِ قالِ او

گفت زن: صدق آن بُود کز بودِ خویش
پاک برخیزند از مجهود^(۲۱) خویش

مولوی، مثنوی، دفتر سوم، بیت ۲۸۹۷

نعمت آرد غفلت و شکرِ انتباه^(۲۲)
صیدِ نعمت کن به دامِ شکرِ شاه

نعمت شکر کند پُرچشم^(۲۳) و میر^(۲۴)
تا کنی صد نعمت ایثارِ فقیر

سیر نوشی از طعام و نُقلِ حق
تا رود از تو شکم‌خواری و دق^(۲۵)

عطار، دیوان اشعار، غزل شماره ۷۱

گر نباشد هر دو عالم، گو مباش
" تو " تمامی، با توام تنها خوش است "

قرآن کریم، سوره زمر(۳۹)، آیه ۳۶

أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ...؟

آیا خداوند برای بنده خویش کافی نیست؟

مولوی، مثنوی، دفتر چهارم، بیت ۲۹۳۲

که عبادت مر تو را آریم و بس
طمع یاری هم ز تو داریم و بس

مولوی، مثنوی، دفتر سوم، بیت ۲۷۲۵

صبر و خاموشی جذوب^(۳۶) رحمت است
وین نشان جستن، نشان علت است

مولوی، مثنوی، دفتر ششم، بیت ۳۲۱۴

طالب است و غالب است آن کردگار
تا ز هستی‌ها بر آرد او دمار

مولوی، مثنوی، دفتر سوم، بیت ۱۲۶۹

چشم حس همچون کف دست است و بس
نیست کف را بر همه او دسترس

چشم دریا دیگرست و کف دگر
کف پهل^(۳۷) وز دیده دریا نگر

حافظ، غزلیات، غزل شماره ۱۴۳

سالها دل طلب جام جم از ما می‌کرد
وان چه خود داشت ز بیگانه تمنا می‌کرد

گوهری کز صدف کون و مکان بیرون است
طلب از گمشدگان لب دریا می‌کرد

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۶۱

قطره‌ای از دجلهٔ خوبی اوست
کان نمی‌گنجد ز پُری زیر پوست

گنج مخفی بُد، ز پُری چاک کرد
خاک را تابان تر از افلاک کرد*

گنج مخفی بُد ز پُری جوش کرد
خاک را سلطانِ اطلَس پُوش (۲۸) کرد

*حدیث

قال داود: يا رَبِّ لِمَاذَا خَلَقْتَ الْخُلُقَ؟ قَالَ: كُنْتُ كَنَزًا مَخْفِيًّا فَاحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ فَخَلَقْتُ الْخُلُقَ لِكَيْ أُعْرَفَ.

داود پیامبر گفت: پروردگارا از بهر چه آفرینش را پدید آوردی؟ فرمود: من گنجی نهان بودم، دوست داشتم شناخته شوم، پس آفریدم آفریدگان را تا شناخته شوم.

*حدیث قدسی

كُنْتُ كَنَزًا مَخْفِيًّا فَاحْبَبْتُ أَنْ أُعْرَفَ...

من گنجینه رحمت نهانی بودم و می خواستم که شناخته شوم...

مولوی، مثنوی، دفتر دوم، بیت ۳۶۴

كُنْتُ كَنَزًا رَحْمَةً مَخْفِيَّةً
فَابْتَعْتُ أُمَّةً مَهْدِيَّةً

من گنجینه رحمت و مهربانی پنهان بودم، پس امتی هدایت شده را برانگیختم.

مولوی، مثنوی، دفتر چهارم، بیت ۳۰۲۹

كُنْتُ كَنَزًا كُفْتُ مَخْفِيًّا شَنُو
جَوْهَرِ خُودِ كُفُّ مَكْنِ، اِظْهَارِ شُو

این قول را بشنو که حضرت حق فرمود: "من گنجی مخفی بودم" پس گوهر درونی خود را میپوشان بلکه آنرا آشکار کن.

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۶۴

ور بیدیدی شاخی^(۲۸۶) از دَجَلَهٗ خدا
آن سبورا او فنا کردی فنا

آنکه دیدندش همیشه بی خودند
بی خودانه بر سبوسنگی زدند

ای ز غیرت بر سبوسنگی زده
و آن سبوز اشکست، کاملتر شده

خُم شکسته، آب ازو ناربخته
صد درستی زین شکست انگبخته

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۷۰

چون در معنی زنی، بازت کنند
پرِ فکرت زن، که شهپازت کنند

پرِ فکرت شد گل‌آلود و گران
زآنکه گل‌خواری، تو را گل شد چو نان

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۷۵

پس دَمی مُردار و دیگر دَم سگی
چون کنی در راه شیران خوش‌تگی^(۲۸۷)؟

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۷۷

زآنکه سگ، چون سیر شد، سرکش شود
کی سوی صید و شکاری خوش دود؟

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۸۰

هر چه گوید مردِ عاشق، بوی عشق
از دهانش می‌جهد در کوی عشق

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۸۴

آن کَفَش را صافی و مَحقوق^(۳۱) دان
همچو دشنام لبِ معشوق دان

گشته آن دشنام نامطلوبِ او
خوش، ز بهر عارض^(۳۲) محبوبِ او

گر بگوید کژ، نماید راستی
ای کژی که راست را آراستی

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۹۰

تا نماند بر ذَهَب^(۳۳) شکلِ وَثَن^(۳۴)
زآنکه صورت، مانع است و راهزن

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۹۳

بت‌پرستی چون بمانی در صُور^(۳۵)
صورتش بگذار و در معنی نگر

مردِ حَجّی، همره حاجی طلب
خواه هندو، خواه تُرک و یا عرب

منگر اندر نقش و اندر رنگِ او
بنگر اندر عزم و در آهنگ^(۳۶) او

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۸۹۷

این حکایت گفته شد زیر و زبر
همچو کارِ عاشقان، بی پا و سر

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۰۱

زآنکه صوفی با کَر و با فَر بُود
هرچه آن ماضی است، لا یُدْکَر^(۳۷) بُود

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۱۲

قابلِ این گفته‌ها شو، گوش‌وار
تا که از زر سازمت من، گوش‌وار

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۱۴

اولا بشنو که خلقِ مختلف
مختلف جان اند از یا تا الف

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۱۸

هر که چون هندوی بدسودایی است
روزِ عرضش، نوبتِ رسوایی است

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۲۴

پس خزان، او را بهار است و حیات
یک نماید سنگ و یاقوتِ زکات^(۳۸)

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۲۹

چون شکوفه ریخت، میوه سر کند
چون که تن بشکست، جان سر برزند

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۵۷

با هوا و آرزو کم باش دوست
چون یُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ اوست

با هوای نفس، کمتر دوستی کن که همو تو را از راه خدا گمراه می کند.

قرآن کریم، سوره ص(۳۸)، آیه ۲۶

... لَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ...

... از خواهش نفس، پیروی مکن که تو را از راه خدا گمراه سازد...

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۲۹۸۰

گر به هر زخمی تو پر کینه شوی
پس کجا بی‌صیقل، آیینه شوی؟

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۳۰۱۲

در من و ما، سخت کردستی دو دست
هست این جمله خرابی از دو هست

مولوی، مثنوی، دفتر اول، بیت ۳۰۲۴

هر که باشد در پی شیرِ جراب^(۳۹)
کم نیاید روز و شب او را کباب

- (۱) رای: اندیشه، فکر، تدبیر
(۲) رَز: انگور، باغ انگور
(۳) رخنه: سوراخ
(۴) سَمَن: یاسمن
(۵) راز بر سر انگشت پیچیدن: برملا کردن، فاش کردن، بر مردم عرضه کردن
(۶) پنجه پیچ: ریسمانی که برای یادآوری چیزی بر انگشتان پیچند
(۷) فاروق: جداکننده حق و باطل، تمیز دهنده، لقب عمر بن خطاب
(۸) صدیق: دوست، بنده خالص خداوند، راستگو، لقب ابوبکر
(۹) گول: ابله، نادان
(۱۰) دل سنگین: دل سخت، دل قسی
(۱۱) مالش: گوشمالی، مجازات
(۱۲) عَبْر داشتن: عبور کردن، توجه داشتن، عبرت گرفتن
(۱۳) سودا: خرید و فروش، تجارت
(۱۴) تحویل: برگردانیدن، از جایی به جایی رفتن
(۱۵) تهلل: گفتن کلمه لا اِلهَ اِلاَّ اللهُ
(۱۶) بساط: هر چیز گسترده‌ای مانند فرش و سفره
(۱۷) اِنْبِساط: فضا گشایی، باز شدن، گسترده شدن
(۱۸) شَنگ: ظریف، خوش منش
(۱۹) قاضی القضاة: کسی که از جانب خلیفه یا سلطان به شغل قضا در همه کشور منصوب شود. در اینجا منظور حضرت حق
(۲۰) جَرَح: باطل کردن گواهی و شهادت، زخم زدن، بد گفتن
(۲۱) مَجْهود: جهد کرده شده، کوشش
(۲۲) اِنْتباه: بیداری، آگاهی
(۲۳) پُرچشم: قانع
(۲۴) میر: امیر، پادشاه
(۲۵) دَق: کوبیدن، درخواسن و گدایی کردن
(۲۶) جَذوب: بسیار کشنده، بسیار جذب کننده
(۲۷) هَلیدن: گذاشتن، وا گذاشتن

- (۲۸) اَطْلَسْ پُوش: جامه ابریشمی
 (۲۹) شَاخ: جویباری که از رودخانه یا نهری بزرگ منشعب می شود
 (۳۰) خُوش تَگی: خوب دویدن
 (۳۱) مَحْقُوق: سزاوار
 (۳۲) عَارِض: روی، چهره
 (۳۳) تَهَب: طلا
 (۳۴) وَتَن: بت
 (۳۵) صُور: جمع صورت، نقش ها
 (۳۶) اَهْنَك: قصد، عزم، اراده
 (۳۷) لَا یُذْکَر: یاد کرده نشود
 (۳۸) یاقوتِ زکات: یاقوت پاکیزه و آبدار و بی رگه
 (۳۹) جراب: جنگ، جنگی